

تأثیر بی‌توجهی قرآنیون به محتوای قرآن در تثبیت دولت‌های جائر تاریخ اسلام

با نگاه به سرنوشت گروهی از قاریان و حافظان صدر اسلام می‌بینیم که این افراد فقط به قرائت و صوت زیبا و حفظ بدون توجه به محتوای قرآن پرداختند؛ این گروه «لاینفع و لایضر» در حقیقت مردم را به توقف در ظاهر قرآن سوق داده‌اند و این همان چیزی بود که دولت‌های جائر اموی و عباسی می‌خواستند.

رجبی دوانی عنوان کرد:

تأثیر بی‌توجهی قرآنیون به محتوای قرآن در تثبیت دولت‌های جائر تاریخ اسلام

با نگاه به سرنوشت گروهی از قاریان و حافظان صدر اسلام می‌بینیم که این افراد فقط به قرائت و صوت زیبا و حفظ بدون توجه به محتوای قرآن پرداختند؛ این گروه «لاینفع و لایضر» در حقیقت مردم را به توقف در ظاهر قرآن سوق داده‌اند و این همان چیزی بود که دولت‌های جائر اموی و عباسی می‌خواستند.

به گزارش خبرگزاری بین‌المللی قرآن (ایکنا)، پنجمین پیش‌نشست همایش «171#&جامعه قرآنی، بصیرت؛ رسالت‌ها و آسیب‌ها» تحت عنوان «171#&جامعه قرآنی در گذر تاریخ؛ راهبردهایی برای امروز» با سخنرانی محمدحسین رجبی‌دوانی، عضو هیئت علمی دانشگاه امام حسین(ع) و پژوهشگر تاریخ اسلام در خبرگزاری ایکنا برگزار شد. بخش پیشین این نشست را اینجا بخوانید!

بنا بر این گزارش، رجبی دوانی پس از ارائه گزارشی از احوالات قراء اصحاب امیرالمؤمنین(ع) و نقش قاریان بی‌بصیرت در شکل‌گیری فتنه‌های جمل و نهروان به نقش قاریان در دوره امام حسن(ع)، در قیام امام حسین(ع)، در قیام زید فرزند امام سجاد(ع) و دیگر جریان‌های نیمه دوم و اواخر قرن اول هجری پرداخت.

نقش قاریان در زمان امام حسن(ع)

وی با اشاره به یکی از موارد حضور و ایفای نقش قاریان در زمان امام حسن(ع)، گفت: زمانی که امام حسن(ع) مجبور به مقابله با معاویه شد، 12 هزار نفر را انتخاب کرد و فرماندهی آنان را به قیس بن سعد عبادۀ داد و فرمود این‌ها بهترین یاران پدرم و قاریان مشهور کوفه و قهرمانان عرب هستند. این تعبیر و این که امام حسن(ع) این قاریان را به عنوان پیش‌قراول به مقابله با معاویه اعزام می‌دارد، نشان دهنده آن است که حضرت به قاریان بیشتر از هر کس دیگری اعتماد داشت.

رجبی دوانی افزود: نکته قابل توجه در مورد این افراد این است که اتفاقاً برخلاف سپاه اصلی امام مجتبی(ع) که خیانت کردند و سر به شورش برداشتند، این پیش‌قراولان که از قاریان قرآن بودند، خوب عمل کردند؛ در نهایت نیز زمانی که امام(ع) در سبابت مدائن مجبور به صلح شد این افراد هم بازگشتند.

حضور قاریان در قیام حضرت اباعبدالله(ع)

وی در مورد حضور قاریان در قیام حضرت اباعبدالله(ع) گفت: شخصیت بزرگ و برجسته‌ای که در این جا باید از او نام برد بُریر بن خضیر همدانی است که به سید القراء معروف است و پیرمردی صاحب معنویت و بزرگ بود که این معنویت از چهره نورانی و تابناک او می‌بارید.

این محقق و پژوهشگر تاریخ اسلام با تأکید بر کامل نبود شناخت موجود از شهدای کربلا، گفت: من معتقدم که شهدای کربلا درجه‌بندی دارند و در حالی که غیر از اهل بیت(ع)، بیش از همه از حبیب بن مظاهر و مسلم بن عوسجه و ... نام برده می‌شود، اما به نظر من برخی از دیگر یاران امام حسین(ع) در کربلا، از این افراد بالاترند و از بصیرت بالاتری برخوردار هستند؛ عابس بن ابی‌شبيب شاکری که او هم قاری و زاهد بزرگ کوفه بود، بُریر بن خضیر که به او سید القراء می‌گفتند و نافع بن هلال جملی از قاریان برجسته کوفه، این‌ها از کسانی هستند که در سپاه امام حسین(ع) حضور داشتند و بصیرت اینها بالاتر از بقیه است.

وی افزود: حبیب بن مظاهر و مسلم بن عوسجه با همه بزرگی‌شان در کوفه مانده بودند تا امام(ع) زمان‌شان بر آنها وارد شود، ولی این قاریان صالح یعنی عابس، بریر و نافع در کوفه نماندند؛ بلکه به استقبال امام(ع) رفتند. بریر در مکه خود را به امام(ع) رساند، نافع بن هلال در بین راه خود را رساند و این‌ها نشان می‌دهد که از بصیرت بالاتری به خاطر مأنوس بودن بیشتر با قرآن برخوردار بوده‌اند که در کوفه نماندند و خود را به امام(ع) رساندند و در محضر امام(ع) با دشمن مقابله کردند و به شهادت رسیدند.

رجبی دوانی از حضور قاریان در یکی دیگر از مقاطع مهم در عرصه سیاسی یاد کرد و گفت: ما در مقطع مهم دیگری نیز یعنی در قیام عبدالرحمان بن محمد بن اشعث بن قیس، نام بعضی قاریان را در عرصه سیاسی می‌بینیم. خاندان اشعث خاندانی پلید و منفور است؛ پسران او یعنی قیس بن اشعث و محمد بن اشعث، جزء جنایت‌کاران کربلا هستند و نوه او یعنی عبدالرحمان بن محمد بن اشعث کسی است که باعث شهادت مسلم بن عقیل شد. بدین شکل که مسلم در خانه زنی به نام طوعه پنهان شده بود و بلال پسر آن زن، مخفیگاه مسلم را به همین عبدالرحمان گفت و عبدالرحمان نیز به پدرش و او نیز نزد عیدالله گفت و همین باعث دستگیری و شهادت مسلم شد. بنابراین مشخص است که فرد پلیدی است.

وی در مورد این شخص افزود: عبدالرحمان بعداً بر ضد مختار به مصعب بن زبیر می‌پیوندد و بعد هم که امویان بر زبیریان غلبه پیدا کردند به بنی‌امیه پیوست و از طرف حجاج بن یوسف ثقفی، سفاک معروف، فرمانروای سیستان شد؛ یعنی مورد اعتماد بنی‌امیه هم قرار گرفت. اما در ادامه بر سر قدرت و منصب با حجاج درگیر شد و بر ضد او شورش کرد و بسیاری از قاریان عراق به قیام عبدالرحمان بن محمد بن اشعث پیوستند و البته این نشان دهنده شدت سفاک بودن حجاج است که این قاریان دیدند که اگر با عبدالرحمان بر ضد حجاج همراهی کنند، به صلاح است. عبدالرحمان نیز در آغاز موفق به شکست حجاج شد و حتی عبدالملک مروان می‌خواست حجاج را بردارد و خود عبدالرحمان را به عنوان حاکم عراق قرار بدهد تا فتنه‌ها بخوابد؛ منتها حجاج به قدری پایداری کرد تا توانست از پس عبدالرحمان بربیاید. این قیام شکست خورد و عبدالرحمان کشته شد و قاریان زیادی را کشتند.

این مدرس دانشگاه اضافه کرد: کمیل بن زیاد نخعی از اصحاب امیرالمؤمنین(ع) و از قاریان، از جمله کسانی بود که به قیام عبدالرحمان پیوسته بود. سعید بن جبیر، قاری معروف عصر و چهره‌های برجسته دیگری نیز به این قیام پیوسته بودند، اما پس از شکست عبدالرحمان توسط حجاج، حدود 500 نفر قاری اسیر و بعد اعدام شدند که ضربه مهلکی به قاریان بود.

حضور قاریان شیعه و اهل سنت در قیام زید فرزند امام سجاد(ع)

رجبی دوانی همچنین به قیام زید فرزند امام سجاد(ع) اشاره کرد و گفت: در قیام زید بن علی(ع) بن الحسین(ع) بر ضد بنی‌امیه، گروه کثیری از قاریان کوفه به ایشان پیوستند. البته به دلیل این که زید دیدگاهی معتدل نسبت به خلفای اول و دوم داشت، شیعیان محکم حاضر به همراهی او نشدند و در مقابل بسیاری از اهل تسنن به قیام او پیوستند؛ لذا در میان قاریانی که به زید پیوستند، بسیاری قاریان از اهل عامه بودند. ابوحنیفه کسی بود که فتوا داد که با قیام زید همراه شوید و خود او هم در این قیام نقش داشت. یعنی قیام او مورد توجه برخی از شیعه و برخی از اهل تسنن واقع شد و قاریان کوفه او را در این قیام همراهی کردند.

این پژوهشگر تاریخ اسلام عنوان کرد: ما از این به بعد نقش فعالی را از قاریان در عرصه‌های سیاسی نمی‌بینیم. هرچند ممکن است يك نفر شخصاً در موقعیتی نقشی داشته باشد، ولی به صورت گروهی و جمعی ما دیگر موردی راجع به قاریان مشاهده نمی‌کنیم.

نتیجه‌گیری/ سه گونه سرنوشت قاریان و حافظان و کاتبان وحی در صدر اسلام

وی به عنوان نتیجه‌گیری از مباحث خود گفت: قاریان، حافظان و کاتبان در تاریخ صدر اسلام این گونه از خود سابقه به جا گذاشتند که گروهی به پیروی از اهل بیت(ع) بعد از رحلت پیغمبر(ص) ادامه دادند و این‌ها افرادی بودند که سعادت دنیا و آخرت را حاصل کردند و مورد احترام ما هستند. از دیگر افرادی که از آن‌ها نام برده نشد و می‌توان از آن‌ها هم یاد کرد می‌توان به حجر بن عدی، عمرو بن حمق خزاعی اشاره کرد. این افراد نیز از قاریان و حفاظ قرآن بودند که و پیرو اهل بیت(ع) بودند و توسط معاویه لعنت الله علیه به شهادت رسیدند.

وی در مورد سرنوشت گروه دوم از قاریان بیان کرد: گروهی از قاریان، حافظان و کاتبان دچار اعوجاج شدند و هر چند در عرصه‌های سیاسی وارد شده بودند، اما در برابر اهل بیت(ع) قرار گرفته بودند و خلفاء و حکام غاصب را یاری و همراهی کردند. شبت بن ربیع که به او اشاره شد و حافظ قرآن بود یکی از این افراد است که در فاجعه کربلا فرمانده پیادگان عمر سعد است و بعد از این فاجعه به شکرانه قتل امام حسین(ع) مسجد خود را در کوفه تجدید بنا کرد. جالب است که مسجد که مقدس‌ترین مکان است به خاطر این حافظ و قاری خائن فاسد لعنت می‌شود و امام صادق(ع) می‌فرماید در کوفه مساجد ملعونه هست و از جمله مسجد شبت بن ربیع را نام می‌برد و مسجد دیگری که امام(ع) از آن به عنوان مسجد ملعونه نام می‌برد مسجد اشعث بن قیس است. بنابراین می‌بینید که اعوجاج تا کجا می‌تواند ادامه یابد که شبت بن ربیع حافظ و قاری قرآن که دارای مسجد است، مسجد او از زبان امام صادق(ع) ملعونه خطاب می‌شود.

رجبی دوانی با اشاره به گروهی که فقط به ظاهر قرآن بسنده کردند، عنوان کرد: این گروه سوم که به قرائت، صوت زیبا، آموزش قرآن و حفظ بدون توجه به محتوای قرآن پرداختند و در حقیقت 171#«لاینفع و لا یضر«، نه برای اسلام نفعی داشتند و نه ضرر آن‌چنانی، در دسته دیگری قرار می‌گیرند.

وی موضع این گروه را در نهایت به ضرر اسلام دانست و اظهار کرد: در واقع این گروه مردم را به این سمت سوق داده‌اند که فقط به ظاهر قرآن توجه کنند و این همان چیزی است که دولت‌های جائر اموی و عباسی می‌خواستند. امروزه هم ما در ممالک عربی می‌بینیم افرادی را که قرآن را زیبا قرائت می‌کنند اما به دلیل این که برای حاکمان جور خطری نداشتند از سوی آنان مورد تشویق هم قرار می‌گرفتند و به نظر شخصی من ما اشتباه می‌کردیم و می‌کنیم که قاریان مثلاً برجسته را از مصر می‌آوریم تا قرآن را زیبا قرائت کنند؛ چرا که پرداختن ظاهری به قرآن و قرائت و حفظ، بدون توجه به محتوای قرآن فایده‌ای ندارد.

قرآن برنامه زندگی، برنامه سیاست، برنامه هدایت و مقابله با ظلم و استبداد و جور است

این محقق و پژوهشگر با اشاره به آمار یک میلیون حافظان قرآن کریم در کشور شش میلیون نفری لیبی گفت: در حالی که نسبت حافظان قرآن کریم به کل جمعیت در کشور ما بسیار پایین‌تر است اما می‌بینید که به لطف الهی، مردم ما به محتوای قرآن اعتقاد داشته‌اند و با عمل به آن نتیجه گرفته‌اند و انقلاب کرده و اسلام را احیاء کرده‌اند. بیچارگانی که تحت حاکمیت امثال قزافی بوده‌اند و حالا نیز به این دلخوشند که از جور قزافی نجات یافته‌اند، الان حتی بعد از انقلاب خود و در حالی که کشور آن‌ها به پایگاهی برای آمریکا تبدیل شده، باب میل آمریکا عمل می‌کنند؛ یعنی آن قرآن خواندن‌ها و حفظ کردن‌هایی که با توجه به محتوای قرآن همراه نیست، اثری هم برای هدایت جامعه و خود آن‌ها نداشته و نخواهد داشت.

وی در پایان اضافه کرد: انشاء الله ما با بهره‌گیری از حوادث صدر اسلام و عملکرد قاریان صاحب‌نام به گونه‌ای عمل کنیم و قرآن را به شکلی ترویج کنیم که قرآن در عرصه زندگی سیاسی و اجتماعی ما حرف اول را بزند و مطابق با رهنمودهای قرآن پیش برویم؛ در عین این که باید قرآن را زیبا تلاوت کرد، قرآن را حفظ کرد؛ اما قرآن فقط برای تلاوت زیبا و حفظ نیامده است؛ بلکه قرآن برنامه زندگی، برنامه سیاست، برنامه هدایت و مقابله با ظلم و استبداد و جور است.